

Liliana Corobca
(editor)

**PANORAMA
POSTCOMUNISMULUI
ÎN ROMÂNIA**

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	9
<i>Autori</i>	13
<i>Lista abrevierilor</i>	27
<i>Alexandru Gussi</i> Căderea regimului comunist și apariția societății civile	33
<i>Ruxandra Cesereanu</i> Proclamația de la Timișoara și mitingul-maraton din Piața Universității 1990, București	48
<i>Corin Brăga</i> Piața Universității 1990 – fenomen religios	53
<i>Alin Rus</i> De la violență fizică la violență structurală în societatea românească postcomunistă	56
<i>Marius Gabriel Nicu</i> Simbolurile de stat ale României: stema, drapelul, imnul	76
<i>Marius Oprea</i> A cincea putere – tranziția Securității române de la comunism la NATO	102
<i>Mircea Tănase</i> Armata României – drumul spre modernitate și valorile euroatlantice	116
<i>Marius Mureșan</i> Alegerile prezidențiale	126
<i>Alexandru Roxu</i> Fenomenul partidist (1989-2020)	153
<i>Taylor Vișan-Miu</i> Regalitatea în republică: o prezență care dăinuie	180
<i>Emanuel Copilag</i> Capitalismul românesc: Tendințe oligarhice, tehnocratice și digitale	194
<i>Doru Pop</i> Ideile care ne succese și ne răsucesc mințile	204
<i>Daniel-Mihail Șandru</i> Legislația din România după 1989	219
<i>Bogdan Dima</i> Frica fondatoare a sistemului postcomunist de guvernare	241
<i>Lavinia Stan</i> Justiția de tranziție	255

<i>Constantin Vasilescu</i>	
Prea târziu: două procese ale comunismului în postcomunism	269
<i>Cosmina Budeancă</i>	
Legi cu caracter compensatoriu pentru victimele regimului comunist și urmașii acestora	296
<i>Mamela Marin</i>	
Nostalgia postcomunistă. O perspectivă generală	310
<i>Cătălin Botoșineanu</i>	
Memorie și mărturie incomplete. Arhivele în postcomunism	335
<i>Bogdan Murgescu, Christian Năsulea, Diana-Florentina Năsulea</i>	
Economia României după 1990	346
<i>Elena Zamfir</i>	
Politici sociale în tranziție	362
<i>Anemari-Helen Nițu</i>	
Organizațiile societății civile, de la răul necesar la partenerul vital	405
<i>Cristian Vasile</i>	
Religia în democrație. Bisericele din România în perioada postcomunistă	430
<i>Alexandru-Ionaș Petrișor</i>	
Mediul și protecția acestuia	453
<i>Florin S. Savre</i>	
Moștenirea politicii demografice în postcomunism	469
<i>Alina Botezat</i>	
Migrația postcomunistă	489
<i>Dorica Boltaya</i>	
Școala românească în postcomunism	503
<i>Dumitru Tucan</i>	
Educația superioară și știința. O privire generală	517
<i>Mirela-Luminița Murgescu</i>	
După 30 de ani... Schiță subiectivă și personală a istoriografiei românești postcomuniste	539
<i>Augustin Ioan</i>	
Orașul postcomunist, arhitectura urbană și rurală, patrimoniul – o perspectivă subiectivă, de martor/actor implicat	550
<i>Sergiu Măstăcă</i>	
Patrimoniul mondial din România	574
<i>Antonio Monea</i>	
Jurnalism în România postcomunistă. De la telerevoluția în direct la revoluția digitală	586
<i>Sanda Man</i>	
Cum am trăit „slurșitul istoriei”: o perspectivă subiectivă asupra cotidianului în tranziție	611
<i>Răduț Bilbuc</i>	
De la propagandă la relații publice. Trei decenii de comunicare instituțională în postcomunism	622
<i>Valentina Sanda-Dediu</i>	
Variațiuni și leitmotive în viața de concert, compoziția și muzicologia românească după 1990	667

<i>Anca Hațiegan</i>	
Teatrul	684
<i>Doru Pop</i>	
Trei decenii de cinema. Scurtă istorie a cinematografului românesc postdecembrist	715
<i>Bogdan Crețu</i>	
Literatură de după 1989	729
<i>Comin Năstă</i>	
O privire retrospectivă asupra celor 30 de ani de artă românească de după 1989	760
<i>Raluca Oancea</i>	
Fotografia și arhivele artistice în România postcomunistă	795
<i>Radu M. Meza</i>	
Cultura digitală după 1990: de la piraterie la spectacol	840
<i>Paul Boca</i>	
Cultura populară din România: de la găina care a născut pui vii la trapanele	871
<i>Pompiliu-Nicolae Constantin</i>	
Sportul românesc după 1989	896
<i>Ruxandra Ivan</i>	
Politica externă a României în perioada postcomunistă	915
<i>Ileana Răcheru</i>	
Relațiile bilaterale Republica Moldova – România (1990-2009)	935
<i>Grișela Benga, Ileana Răcheru, Liliana Corobca</i>	
O cronologie a vieții politice, sociale și culturale în România postcomunistă	969
<i>Index de nume</i>	1017

Mai târziu, în 2016, în guvernul tehnocrat Cioloș, a existat o nouă încercare de lansare a unei strategii de recuperare a grupurilor vulnerabile pe baza unui „Pachet unitar de 47 de măsuri de combatere a sărăciei și excluziunii sociale”. Teoretic, pachetul de măsuri lansat era bine conceput și articulat prin măsurile propuse, obiectivele lui fiind corelate cu cele ale Strategiei Europa 2020 și cu atingerea țintelor asumate de România în această Strategie. Programul a fost lansat public și s-a format un grup de lucru interministerial, interdisciplinar, ce cuprindea și largi forțe ale societății civile. Din păcate, lipsa de coordonare a eforturilor echipei, dar și lipsa unei gestionări responsabile a resurselor financiare dedicate implementării măsurilor, a blocat programul în faza lui de început. Orientarea acțiunilor practice nu a fost centrată pe categorii de beneficiari și pe structura nevoilor lor. Absența unei răspunderi manageriale pentru metodologia de implementare a măsurilor nu a asigurat operaționalizarea obiectivelor în acțiuni practice de schimbare. Un lucru bun poate fi menționat aici. Prin deschiderile lui teoretice, momentul de început al lansării „Pachetului unitar de 47 de măsuri de combatere a sărăciei și excluziunii sociale” a fost unul încurajator pentru comunitatea academică de cercetare. Din păcate, programul a rămas în fază de proiect frumos, bine conceput teoretic. Rezultatele lui în planul reformelor sociale au rămas în sfera așteptărilor. În fapt, discordanța dintre ideologia afișată prin programe și finalitatea lor în planul schimbărilor sociale a fost o constantă a tranziției românești. După 2016, situația grupurilor vulnerabile expuse la sărăcire, deprivare severă și marginalizare s-a agravat. România s-a situat și după 2017 tot pe primul loc în UE la sărăcia copilului. Starea beneficiarilor de asistență socială a rămas în mare parte dependentă de ajutoare sociale. Refacerea autonomiei de integrare normală în comunitate a celor vulnerabili apare mai mult ca speranță. În final, se poate spune că nici costurile financiare mari ale programelor și nici eforturile umane investite în derularea lor nu s-au justificat prin schimbările produse. Am asistat pe parcursul tranziției la o discontinuitate evidentă în procesul schimbărilor/reformelor sociale și la un interes scăzut pentru o dezvoltare durabilă.

În Raportul publicat de Eurostat pe 2020 privind progresele înregistrate de UE în direcția îndeplinirii obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) din 23 iunie 2020, se arată că România a fost deficitară la majoritatea obiectivelor propuse de UE pe care și le-a asumat în procesul dezvoltării durabile. Lipsa de viziune în ierarhizarea priorităților de politici sociale a afectat pe termen lung procesul consistenței schimbărilor sociale. A avut un impact negativ asupra dezvoltării durabile a țării și implicit asupra calității vieții. În acest context, obiectivele dezvoltării durabile se impuneau ca priorități ale noilor orientări de politici sociale. O creștere economică durabilă, incluzivă social, cu efecte în bunăstarea colectivă și individuală, rămâne un imperativ al politicilor sociale actuale la nivel național, european și mondial.

La început de tranziție. Opțiuni de schimbare a societății românești: oportunități și deschideri pentru un model de țară

Revoluția din decembrie 1989 a generat un consens impresionant asupra obiectivelor noi ale României: eliminarea structurilor comuniste și regândirea organizării societății românești în acord cu un model socioeconomic occidental și al unei democrații politice consolidate. Adoptarea rapidă a unei strategii naționale impunea o participare largă a decidenților, a politicienilor, dar și a specialiștilor. Prezența unui spirit larg de solidaritate comunitară a tuturor forțelor populare și a celor implicați în schimbări sociale a fost impresionantă chiar

din primele zile ale Revoluției din decembrie 1989. În realitate, conturarea profilului politicilor sociale a fost și rămâne dependent de specificul ideologic al regimurilor politice postdecembriste. Schimbările de structură ale contextului social și tipul de organizare al reformelor sociale sunt dovezi clare ale strategiilor de dezvoltare de țară alese de guvernanți pe parcursul tranziției.

În România postdecembristă, repetatele crize economice și politice au impus cerința unor strategii naționale urgente de ieșire din situațiile de risc. Tranziția românească a adus însă, pe lângă aspirația unui model al schimbării sistemului social-politic, și suficientă confuzie în căutarea și fixarea strategiilor de dezvoltare durabilă a țării.

În 1990, pe fundalul unui entuziasm general al eliminării vechiului regim comunist, România se afla în situația de a face o opțiune decisivă pentru alegerea unui nou model de dezvoltare viitoare a țării. În noul context, problemele economice și politice grave ale trecutului comunist, dar mai ales cele sociale, presau cu forță stabilirea priorităților politicilor publice la nivel național și sectorial. Motivația factorilor politici și a tuturor actorilor sociali de a găsi soluții rapide de trecere a societății de la un regim totalitar la unul democrat de tip occidental/capitalist, de la o economie planificată la una de piață liberă a fost atunci explicit formulată și impresionantă prin acceptul ei larg. Cu toate acestea, lipsa de claritate în conturarea unui model propriu României anilor '90 a făcut ca opțiunile guvernanților să se îndrepte spre experiența țărilor occidentale cu o economie performantă și cu tradiție în democrația politică.

Au apărut multe controverse ideologice în elaborarea politicilor și programelor sociale. Argumentele aduse pentru alegerea obiectivelor și căilor de dezvoltare de țară au dus la contradicții între partidele politice și programele lor de guvernare. Uneori, interesele personale ale decidenților politici au fost ridicate la rang național. Conflicte deschise și dispute insultătoare între responsabili politici au dominat și încă mai domină spațiul discuțiilor publice privind programul de reforme sociale. Sub presiunea urgențelor, au fost finalizate în grabă schimbări, adesea sub numele pretențios de reforme, însă fără consistență și durabilitate în noua construcție socială.

E drept că, în faza de început a tranziției, inițiativele în politicile sociale publice au generat și îndrăznețe proiecte naționale și sectoriale de dezvoltare socială. S-a optat pentru un model democratic de țară, de tip occidental, bazat pe o economie liberă, de piață. S-au pus bazele unor reforme structurale de reconstrucție a țării în acord cu valorile unei societăți libere. S-a dorit orientarea spre un regim politic de tip pluripartidist. S-au regândit funcțiile statului în contextul noului model de societate. Reforma funcțiilor sociale ale statului a conținut și opțiunea pentru două direcții de intervenție rapidă: descentralizarea serviciilor sociale prin înființarea noilor structuri instituționale locale și promovarea/participarea ONG-urilor, agențiilor comunitare nonprofit, a celor caritabile și religioase etc. la reconstrucția socială a țării.

În februarie 1990, exprimând entuziasmul participării la coagularea proiectelor de viitor ale țării, s-a constituit Comisia de elaborare a strategiei tranziției la economia de piață, coordonată de profesorul Tudorel Postolache. „Strategia Postolache” formula un program complex de dezvoltare socioeconomică a României, adaptat la condițiile particulare ale țării. La elaborarea acestei propuneri de Strategie de țară au participat peste 12.000 de specialiști români, cercetători, profesori universitari, cercetători științifici, specialiști din economie, juriști, sociologi, personal din administrația publică, reprezentanți ai noilor partide politice, lideri sindicalii. Au fost consultați specialiști din organisme internaționale și din alte țări. Au fost realizate numeroase studii sectoriale, publicate în aproape 3.000 de pagini, pentru a oferi o bază pentru elaborarea și aplicarea strategiei. Textul final, *Schiță*

privind *Strategia îndeplinirii economiei de piață în România*, a fost adoptată prin HG în mai 1990, devenind astfel un document legal care urma să stea la baza întregului proces de reformă. *Schița* se concentrează pe reformele economice, dar cuprinde și o viziune a *politicii sociale complementare*.¹

În alegerea unei strategii de dezvoltare a țării, a cărei structură nu se contura foarte clar în anii '90, guvernele postdecembriste au luat în calcul un model mixt. Conturarea acestuia s-a realizat prin propuneri venite de la experți străini, reprezentanți ai unor instituții financiare mondiale și organizații internaționale. S-a adăugat aici și contribuția românească, cu un important potențial științific de expertiză și cercetare. Din a doua jumătate a anului 1990, FMI și BM, prin experții lor, au avut un rol important în orientarea reformelor din România. Strategia promovată de aceste instituții, numită pe scurt „Strategia BM”, a avut în principal două direcții relativ diferite de cele ale „Strategiei Postolache”:

promovarea unei viziuni mondialiste asupra economiei românești și ignorarea rolului ei de componentă a societății din care face parte. Obiectivul central era privatizarea rapidă, fără a se preciza responsabilitățile sociale ce revin economiei noastre. Strategia propusă de BM, și eu parte importantă a strategiilor de dezvoltare a țării, accentua cu urgență necesitatea reluării economiei fără o legătură organică cu cerința soluționării problemelor sociale grave moștenite din trecut. Evident, acestora li s-a adăugat în timp și o listă lungă de așteptări cu noile probleme sociale, rezultate din riscurile noi, proprii unei societăți în tranziție. Strategia BM nu a acordat o atenție specială întrebării cum va arăta societatea prin aplicarea politicii sale. Costurile sociale ale tranziției sunt considerate a fi importante, dar inevitabile, și deci mai degrabă ignorate. O politică de diminuare a acestora este considerată chiar a avea efecte blocante ale tranziției și de aceea interesul public pentru „social” trebuia ținut la un minimum. Interesul politic în acest domeniu era de a asigura mai mult simpla suportabilitate a problemelor sociale. Explozia șomajului și a sărăciei sunt efecte așteptate ale tranziției și acceptate politic ca inevitabile. Se considera că finalizarea procesului de tranziție va absorbi într-un viitor nespecificat și costurile sociale produse?²

O particularitate a politicilor sociale actuale trebuie menționată aici. Pe parcursul tranziției, opțiunile guvernelor postdecembriste în sfera politicilor sociale au fost și rezultatul cerințelor și condiționărilor factorilor externi, a instituțiilor financiare și organismelor/autorităților internaționale. Experții străini au avut de la început un rol important în politica românească. Prezența lor în formularea strategiilor de reformă a fost simțită prin multiple presiuni politice, condiționalități financiare, sociale și economice, impuse, în mod special, în asistență și protecție socială. Perioadele de criză și austeritate au înregistrat efecte dramatice asupra persoanelor și grupurilor vulnerabile prin creșterea rapidă a populației afectată de sărăcie, dar și de sărăcie severă, multiplicându-se situațiile legate de marginalizare și excluziune socială.

La început de tranziție, strategiile de reformă nu erau suficient de clare nici la nivel de soluții pragmatice și nici ca direcții viitoare de acțiune și schimbare. Nu era conturat încă un viitor model de dezvoltare durabilă a țării. Desigur, în contextul social, economic și politic confuz al anilor '90 era și greu de prevăzut ce model de țară este mai potrivit și cum poate fi el atins. Mai mult, evaluarea stării societății românești, dominată mult timp de un

1. Cătălin Zamfir, „Ce model de societate va avea România?”, în Elena Zamfir, Mălina Voicu, Simona Stănescu (coord.), *Politici sociale în România după 30 de ani. Așteptări și răspunsuri*, Editura Academiei Române, București, 2020, p. 378.

2. Cătălin Zamfir, „Ce model de societate...”, p. 381.

regim totalitar comunist, adesea a fost asociată cu criterii și forme de performanță economice dintre cele mai scăzute din Europa. După 1989, acest fapt a presat, în restructurarea imediată a sectorului economic, prin adoptarea unor soluții/decizii politice luate în grabă, chiar sub presiunea urgențelor. În România, cu o economic neperformantă moștenită din trecut, cu o democrație fragilă abia în formare, se înregistrează un deficit de viziune în proiectarea viitorului țării. În acest context, alegerea strategiilor de dezvoltare nu apare doar ca un simplu proces decizional. El rămâne un proces complex, sinuos în timp, înalt fluctuant ca parte ideologică a programelor politice mai mult sau mai puțin structurată ale guvernelor postdecembriste. Opțiunile de început vor cântări însă greu în dezvoltarea socioeconomică viitoare a țării, având implicații fundamentale în orientarea și implementarea politicilor publice pe întreaga perioadă a tranziției. Implicarea expertizei factorilor externi, imediat după 1989, de a aduce în România un model sau altul de restructurare a economiei socialiste după un tipar occidental-capitalist al unei economii libere de piață nu poate însă nicicum degreva de răspundere decidenții politici interni. În alegerea și fixarea strategiilor viitoare de dezvoltare a țării, ei nu pot fi absolviți de responsabilitățile politico-decizionale pentru măsurile dure de austeritate introduse pe perioade lungi de criză, nici măcar pe motiv că au acționat sub presiunea urgențelor. Introducerea unor reduceri severe ale drepturilor sociale în numele reformelor structurale au afectat masiv întreaga stare socială a țării, producând efecte greu de recuperat mai târziu. Prin măsuri drastice de austeritate s-au încălcat drepturi elementare ale omului la o viață decentă. În fapt, întreaga evoluție a României postdecembriste este, în bună parte, tributară deciziilor politice luate în grabă de guvernanți la început de drum, fără o responsabilitate politică și morală. Aici se pot adăuga și condiționările venite din exterior, mai mult sau mai puțin justificate în complexitatea contextului socioeconomic și politic al anilor '90. Astfel, alegerea obiectivelor și stabilirea priorităților în politicile sociale publice, precum și a impactului lor asupra calității vieții, pe termen scurt, dar și lung, a fost și rămâne o datorie/obligație politică și morală constantă a guvernelor postdecembriste. De notat că tipurile și profilul politicilor sociale, dar și relația lor cu bunăstarea colectivă și individuală au variat în funcție de orientările și programele ideologice ale regimurilor politice.

Dacă pornim de la o imagine teoretică generală a orientărilor ideologice, observăm că, de regulă, guvernele liberale au susținut politici sociale de tip individualist, cu protecție și asistență socială minime; au accentuat diferențierile sociale și au adâncit inegalitățile printr-o re-distribuție a veniturilor la un nivel scăzut; orientările social-democrate au propus un sistem de redistribuire a beneficiilor prin politici sociale active de asistență socială și de susținere a pieței muncii. În România, aceste orientări ideologice nu s-au încadrat total în tipologia clasică. Deseori, a fost greu de separat cu claritate profilul politicilor sociale, funcție strict legată de orientările ideologice ale partidelor de dreapta, de stânga sau de centru. Confuzia programelor politice în structurarea și ierarhizarea priorităților problemelor sociale a fost condiționată, pe parcursul tranziției, și de instabilitatea creșterii economice, și de lipsa de orizont a unei dezvoltări economice și sociale durabile. Politica economică nu s-a centrat pe cerința europeană actuală a unei creșteri economice de tip social incluziv. O difuzare a bunăstării în masa comunității printr-o creștere economică cât mai echilibrată cu scopul de distribuție mai echitabilă a veniturilor ar fi putut împiedica la timp în România inegalitățile accentuate și polarizarea exagerată a grupurilor sociale. Unii analiști argumentează că partidele actuale din România, în majoritate, au fie o orientare neoliberală mai accentuată, fie una social-democrată mai moderată.

Un deziderat fundamental al Revoluției din '89 a fost orientarea României spre un model de societate occidentală *cu fața umană*, care apărea atunci ca o promisiune de viitor. A rămas însă doar o simplă aspirație, fără acoperire în timp. Regândirea structurilor economice s-a

dorit atunci a fi una în favoarea omului, nu doar o *creștere economică în sine*. Politicilor sociale le revenea un rol activ în atenuarea riscurilor sociale multiple care sărăcesc și marginalizează largi segmente ale populației. În fapt, creșterea economică trebuia raportată și corelată constant cu binele social, cu indicatori ai calității vieții și ai bunăstării colective¹. Aceasta ar fi asigurat în timp stabilitatea schimbărilor economice în acord cu soluționarea marilor probleme sociale și umane.

Studiile românești de sociologie au atenționat încă de la începutul anilor '90 că schimbările structurale majore în construcția unui nou model de țară nu trebuie plasate doar în sfera strictă a reformei economice. Ele trebuie armonizate cu schimbări ale unor domenii de bază ale societății (sănătate, educație, asistență și asigurări sociale). Accentul trebuia plasat aici pe servicii de prevenție, dar și pe cele de diminuare/eliminare a riscurilor la nivel de cauze. Armonizarea politicilor sociale cu politicile de dezvoltare economice, cu cele fiscale, financiare, cu serviciile de pe piața muncii, cu politicile de imigrare este o condiție esențială pentru asigurarea bunăstării colective. Conexiunile lor sunt deestabile doar la nivelul unui model complex de tip sistemic (cu legături multiple, cauzale-funcționale-structurale și de condiționare). Această relație de complementaritate prin intercondiționare și interdependență reciprocă a politicilor sectoriale prezintă o semnificație majoră pentru asigurarea echilibrului sistemului social în ansamblul lui. De aceea, orice analiză a sistemului politicilor sociale publice nu poate fi desprinsă de contextul propriu al sectoarelor importante ale societății (economic, financiar, social, moral, cultural, religios etc.).

Programele sociale și politice postdecembriste în evaluarea academică

Sociologia, științele sociale în general, prin rolul lor de cunoaștere a sistemului social, prin funcția activă de intervenție în reconstrucția realității sociale, au susținut direct procesele de reforme și transformările sociale postdecembriste. După modelul gustian, promotor al unui amplu program modern de reforme de pe pozițiile cunoașterii științifice a societății, sociologia, alături de asistența socială, a fost implicată activ în procesele de schimbare a societății. Asumarea unei responsabilități sociale este o condiție esențială aici. Ca *sociologie militans*, Gusti preciza că sociologia este pusă în slujba națiunii și a comunității. Și asistența socială, cu funcția sa transformatoare (prin cercetări de tip *action research*) se impune cu rol esențial în abordarea, soluționarea și prevenția unor riscuri generatoare de marginalizare și excluziune socială². Sociologia și asistența socială au dobândit un rol cu totul aparte în modelul de reformă propus de Școala sociologică de la București. Aici, științele sociale și socioumane erau privite nu numai ca instrumente active de cunoaștere a societății și a omului, dar și ca mijloace eficiente de intervenție și de schimbare socială.

1. Elena Zamfir (ed. și aut.), Filomena Magino (ed.), *The European culture of human rights: The right to happiness*, The Cambridge Scholars Publishing, 2013; Elena Zamfir, Iuliana Procupetu (coord.), *Calitatea vieții. Un proiect pentru România*, Editura Academiei Române, București, 2018.
2. Elena Zamfir, „Social assistance in the context of social changes: The Gustian Reform Programme”, *Revista de sociologie*, nr. 2, 2019, pp. 13-22. Vezi și Sesiunea Academiei Române din 13.02.2020 dedicată sărbătoririi a 140 de ani de la nașterea lui D. Gusti (1880-1955), <https://www.facebook.com/portalluj/video/s/conferin%C8%9Ba-omagiul%C4%83-dimitrie-gusti-140-de-ani-de-la-na%C8%99tere/211494729979160>, accesat pe 07.06.2021.

Prin tehnicitatea și profesionalismul lor, științele sociale și umane, în general, sociologia și asistența socială, în special, erau considerate adevărate *inginerii sociale și umane* în procesul schimbărilor sociale. Programul modern de reformă al școlii sociologice de la București a lui Gusti, susținut atunci de instituții de cultură și politico-administrative, cu o mobilizare largă a specialiștilor, intelectualilor, oamenilor de cultură, cu deschideri multi- și interdisciplinare, a fost un reper pentru sociologia românească imediat după 1989.

În fapt, comunicarea sociologilor cu clasa politică (*policy-makers*) a apărut ca un răspuns prompt la solicitarea politicienilor încă din primele zile ale Revoluției. La televizor, repetitiv, era lansată lozincă: „Să vină sociologii!”. Răspunsul sociologilor a fost unul prompt. Dorința de a ajuta la clarificarea problemelor sociale, la începutul unui drum orientat spre democrație și economie liberă de piață a creat un entuziasm fără precedent și o mobilizare masivă de forțe științifice. S-au făcut atunci propuneri pentru strategii de dezvoltare socio-economică specifice contextului României. Contribuția sociologilor la planul de reformă socială și de dezvoltare durabilă a fost una de referință la început de tranziție, dar și pe parcurs¹.

După 1989, sociologia și asistența socială s-au implicat efectiv în procesul de elaborare a politicilor publice prin propuneri pragmatice în elaborarea unor programe de dezvoltare socială, a unor strategii de combatere a sărăciei și a excluziunii, prin sublinierea unor măsuri concrete de reforme din perspectiva unei viziuni integrate a politicilor sectoriale. S-a observat și o deplasare clară de accent în analiza sociologică: de la descrierea teoretică a realității sociale spre promovarea unor obiective pragmatice de schimbare a ei.

Cercetarea sociologică și cea din asistența socială a ajutat atât la diagnoza problemelor sociale, la stabilirea priorităților în programele politice de dezvoltare, dar și la propuneri concrete de reconstrucție a sistemului național instituțional de asistență și protecție socială. Aceste schimbări trebuiau însoțite, evident, și de un proces educațional de formare a specialiștilor necesari în domeniu. De aceea, grija școlii românești de sociologie și asistență socială, chiar din anii '90, a fost aceea de a relansa în România profesia de sociolog și cea de asistent social. Prin deschiderile lor spre multi- și interdisciplinaritate, atât profesia de asistent social, cât și cea de sociolog și-au redobândit statutul binemeritat pe care l-au avut în trecut, mai ales între cele două războaie mondiale. Dialogul specialiștilor, al comunității academice de cercetare cu guvernării și factorii politici decidenți/*policy-makers* pe parcursul tranziției, a fost și va trebui să rămână unul esențial.

În procesul de refacere socioeconomică și politică a țării, analiza și cercetarea sociologică s-a remarcat prin propuneri pragmatice de reconstrucție și adaptarea la specificul modern al noii societăți. Din nefericire, propunerile sociologilor n-au fost luate în considerație de decidenții politici în mod constant și nici folosite în timp util. Relația dintre cercetători/sociologi și guvernări nu a urmat un traseu linear al comunicării și cooperării, fiind adesea problematică, sinuoasă, fluctuantă în timp, pe alocuri contradictorie în dinamica ei. La începutul tranziției, cooperarea dintre guvernări și cercetători/sociologi a fost una deschisă, neproblematică și a debutat plină de speranțe pentru specialiștii români. Din păcate, procesul de colaborare dintre decidenții politici și lumea academică de cercetare s-a diluat mult pe parcurs, iar uneori a fost chiar stopat. Guvernării se distanțau tot mai mult de lumea academică, iar produsele cercetării erau, parțial sau total, ignorate. A apărut o tendință a

1. Vezi <http://www.acev.ro/publicatii> (raportele sociale, studiile de analiză de politici, cărți, volume colective, date din cercetări empirice, contribuții la strategii de dezvoltare de țară și programe de măsuri).